

ฉลากสิ่งแวดล้อมกับองค์การการค้าโลก : กรณีศึกษาฉลากประเภทที่ 1

นางสาวสุคนธ์ทิพย์ จิตมงคลทอง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-3964-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ECO-LABELLING AND WORLD TRADE ORGANIZATION : A CASE STUDY OF TYPE I ECO-
LABELLING

Miss Sukontip Jitmongkolthong

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-3964-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ฉลากสิ่งแวดล้อมกับองค์การการค้าโลก : กรณีศึกษาฉลากประเภทที่ 1

โดย

นางสาวสุคนธ์ทิพย์ จิตมงคลทอง

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ .ดร.ศักดา ธนิตกุล

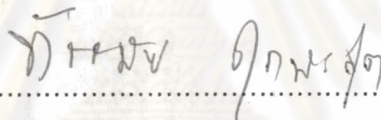
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

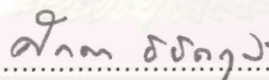
-

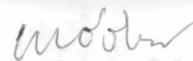
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธิติพันธ์ เขื่อนบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ทักษิณีย์ อุทะประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา ธนิตกุล)

..... กรรมการ
(ดร. พงษ์วิภา หล่อสมบุญ)

..... กรรมการ
(คุณพิทักษ์ อุดมวิชัยวัฒน์)

..... กรรมการ
(คุณวุฒิพงษ์ เวชยานนท์)

สุคนธ์ทิพย์ จิตมงคลทอง : ฉลากสิ่งแวดล้อมกับองค์การการค้าโลก : กรณีศึกษาฉลาก

ประเภทที่ 1 (Eco-Labeling and World Trade Organization: A Case Study of Type I Eco-Labeling)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. ศักดา ธนิตกุล, 247 หน้า. ISBN 974-17-3964-8

จากความตื่นตัวในเรื่องสิ่งแวดล้อม จนทำให้แต่ละประเทศได้มีการนำแนวความคิดเรื่อง มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ซึ่งเป็นมาตรการโดยสมัครใจมาใช้ในประเทศของตน โดยอ้างว่ามีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมนั้น จะถือได้หรือไม่ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภายใน ซึ่งขัดกับหลักเกณฑ์ภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ที่มีอยู่ โดยเฉพาะความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (TBT Agreement)

จากผลการศึกษา ผู้เขียนมีความเห็นว่า โครงการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ของประเทศต่างๆในปัจจุบันนั้น อาจยังไม่มี ความชัดเจนว่าเป็นอุปสรรคในทางการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ เนื่องจากโครงการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ของประเทศต่างๆเป็นโครงการประเภทสมัครใจ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตภายในประเทศของตนหรือต่างประเทศไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม แต่ขณะเดียวกันโครงการเหล่านี้อาจจะสร้างปัญหาในการกีดกันทางการค้าขึ้นได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่ปิดฉลากสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจนทำให้ผู้ผลิตแต่ละรายจะต้องดำเนินการให้ผลิตภัณฑ์ตนเองได้รับฉลากจนทำให้เกิดปัญหาต้นทุนที่สูงขึ้น การขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย จนกระทั่งไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ซึ่งจะทำให้ถูกกีดกันออกจากตลาดไปในที่สุด ผู้เขียนเห็นว่า ทางออกในการแก้ไขปัญหาหรือความกังวลในเรื่องฉลากสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายในหรือไม่นั้น คือ การแยกความตกลงว่าด้วยฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ออกจากความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าโดยมีหลักการพื้นฐานเหมือนกับหลักการภายใต้ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า แต่เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวอาจต้องใช้เวลาหรืออาจจะไม่เกิดขึ้นได้ง่าย เพื่อที่จะแก้ปัญหาที่ประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกบางประเทศยังเป็นกังวลอยู่ ประเทศสมาชิกภายใต้องค์การการค้าโลกอาจมีการริเริ่มในการทำความตกลงร่วมกัน (Mutual recognition) เพื่อให้เกิดการยอมรับ และให้เกิดความเสมอภาค (Equivalency) ในโครงการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ที่มีอยู่แล้วในประเทศต่างๆ

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2546

ลายมือชื่อนิติ..... ศ.ดร. จิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ศักดา ธนิตกุล

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4386148934 : MAJOR LAWS

KEY WORD: ECO-LABELLING / WTO/ TBT/ TRADE BARRIER/ PPMS

SUKONTIP JITMONGKOLTHONG : ECO-LABELLING AND WORLD TRADE ORGANIZATION : A CASE STUDY OF TYPE I ECO-LABELLING, THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SAKDA THANITKUL, Ph.D.247 pp. ISBN 974-17-3964-8.

Each country has accepted the idea of Type I Eco-Labeling Measures, a set of voluntary measures, into their countries because of enthusiasm about improving the environment. The objective to use such measures within their countries is for environmental protection. We should consider whether Type I Eco-Labeling Measures are non-tariff barriers to trade which conflict with the current regulations under World Trade Organization (WTO) especially the Agreement on Technical Barrier to Trade Agreement (TBT Agreement).

After considering the research, I am of the opinion that the present Type I Eco-Labeling programs of each country have not yet proven whether it is an obstacle to trade. Since Type I Eco-Labeling Programs are voluntary programs, they do not force any manufacturers, domestic or in foreign countries, into compliance. At the same time, in practice, these programs could create problems in the future and become obstacles to trade. These problems might occur when consumers would like to use more Eco-Labeling products than the products that have not been labeled. Each manufacturer would then try to comply with the regulations to get Eco-Labeling for their products, which would increase the costs for producing their products and the cost of updating their production technology. If they could not comply with the regulation, they would not be able to effectively compete with any other competitor in the market. Therefore, they would be forced out of the out of the mainstream market.

I think that one way to solve the current problems of Eco-Labeling is that Type I Eco-Labeling should be stipulated into a new Agreement separate from TBT Agreement. The new agreement should be based on the same legal basis as the TBT Agreement. However, at this stage, WTO Members should make the Mutual Recognition for acceptance of each other and equivalency of Type I Eco-Labeling because stipulating a new agreement might take time and may not be easy to ratify.

Field of study LAWS
Academic year 2003

Student's signature.....
Advisor's signature.....
Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องจากความช่วยเหลือและความกรุณาอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล ซึ่งได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำ ข้อคิด ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ทชชมัย ฤกษ์สุด ดร.พงษ์วิภา หล่อสมบูรณ์ คุณพิทักษ์อุดมวิชัยวัฒน์ และคุณวุฒิมพงษ์ เวชยานนท์ ที่นอกจากจะรับเป็นประธานกรรมการและกรรมการแล้วยังได้ช่วยสละเวลาตรวจแก้และให้คำแนะนำข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณคุณปฐม ชัยพฤกษ์ทล ผู้จัดการโครงการ/รอนักวิจัยฝ่ายธุรกิจและสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยที่ได้ให้ความกรุณาให้ข้อมูล คำแนะนำ ตลอดจนการตรวจแก้วิทยานิพนธ์ของผู้เขียน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยซึ่งให้ความร่วมมือที่ดีตลอดมาในขณะที่ผู้เขียนไปขอข้อมูลหรือคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณนายวัฒนา เทพวุฒิสถาพรเพื่อนผู้เป็นแบบอย่างที่ดี กำลังใจที่ดี ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือต่างๆ รวมถึงอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดี นายสุชิน จันทร์วิเมลิอง รุ่นพี่ที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในข้อมูลต่างๆสำหรับผู้เขียน นายธีรนทร์ เจริญพจน์ รุ่นน้องซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือในการแปลเอกสารต่างประเทศ นางสาวนฤมล เสกธีระ และนางสาวกฤติมา โกมลฐิติ เพื่อนผู้คอยให้กำลังใจและคอยไต่ถามผู้เขียนอยู่เสมอ ซึ่งรวมถึงเพื่อนๆ รุ่นพี่และรุ่นน้องอีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้ทั้งหมด

ท้ายนี้ขอขอบคุณบิดามารดาและพี่น้องๆของผู้เขียนที่คอยให้กำลังใจ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านต่างๆจนผู้เขียนประสบความสำเร็จในชีวิตเรื่อยมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบเป็นกตเวทิตาแก่บิดา มารดา รวมทั้งบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้เขียน สำหรับข้อบกพร่องใดๆที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอให้ผู้อ่านและท่านผู้รู้โปรดให้อภัยในความบกพร่องที่มี ซึ่งผู้เขียนขออภัยไว้แต่ผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมติฐาน.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 แนวคิดของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยใช้มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1	
ในประเทศต่างๆที่สัมพันธ์กับการค้า.....	7
2.1 แนวคิดของการคุ้มครองฉลากสิ่งแวดล้อมโดยมาตรการฉลากสิ่งแวดล้อม.....	7
2.1.1 แนวคิดและที่มาของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมภายใต้คณะกรรมการการค้าและสิ่งแวดล้อม (CTE).....	9
2.1.2 ความหมายของมาตรการฉลากสิ่งแวดล้อม.....	12
2.1.3 มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมภายใต้ CTE.....	14
2.1.4 มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมภายใต้การประชุม ณ กรุงโตฮา.....	16
2.2 ฉลากสิ่งแวดล้อมภายใต้มาตรฐานระหว่างประเทศ (ISO).....	17

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.2.1 หลักการฉลากสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐาน ISO 14020.....	18
2.2.2 ประเภทฉลากสิ่งแวดล้อมภายใต้มาตรฐาน ISO.....	22
(1) ฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 : ฉลากสิ่งแวดล้อมที่รับรอง โดยองค์กรกลาง (Third Party Scheme).....	22
1) ขอบเขตและวัตถุประสงค์.....	23
2) หลักการ 17 ข้อของฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ภายใต้ ISO 14024.....	23
3) วิธีจัดทำข้อกำหนดของโครงการฉลากสิ่งแวดล้อม.....	29
4) วิธีรับรองฉลากสิ่งแวดล้อม.....	33
(2) ฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 2 (Self-Declared Environmental Claim).....	39
(3) ฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 3 : (Environmental Product Declaration : EPD).....	41
2.3 การใช้มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมในทางการค้าของประเทศต่างๆ.....	44
2.3.1 โครงการ Blue Angel ของสหพันธ์รัฐเยอรมัน.....	44
(1) วัตถุประสงค์ของฉลากสิ่งแวดล้อมของสหพันธ์รัฐเยอรมัน.....	45
(2) ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ของ สหพันธ์รัฐเยอรมัน.....	45
(3) การอนุมัติฉลากสิ่งแวดล้อมของสหพันธ์รัฐเยอรมัน.....	48
(4) โครงการ Blue Angel กับมาตรฐานระหว่างประเทศ.....	49
ก. โครงการ Blue Angel กับมาตรฐานระหว่างประเทศชุด ชุดอนุกรม ISO14020.....	49
ข. โครงการ Blue Angel กับมาตรฐานระหว่างประเทศ ชุดอนุกรม ISO 14024.....	52

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.3.2 โครงการ Eco Mark ของญี่ปุ่น.....	56
(1) วัตถุประสงค์ของฉลากสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่น.....	57
(2) ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ ของญี่ปุ่น.....	57
(3) การอนุมัติฉลากสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่น.....	59
(4) โครงการ Eco Mark กับมาตรฐานระหว่างประเทศ.....	60
ก. โครงการ Eco Mark กับมาตรฐานระหว่างประเทศ ชุดอนุกรม ISO 14020.....	60
ข. โครงการ Eco Mark กับมาตรฐานระหว่างประเทศ ชุดอนุกรม ISO 14024.....	63
2.3.3 มาตรการ The European Union's Euro-Flower ของสหภาพยุโรป	67
(1) วัตถุประสงค์ของฉลากสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป.....	69
(2) ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ของ สหภาพยุโรป.....	70
(3) การอนุมัติฉลากสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป.....	72
(4) โครงการฉลากสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปกับมาตรฐาน ระหว่างประเทศ.....	73
ก. โครงการฉลากสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปกับ มาตรฐานระหว่างประเทศชุดอนุกรม ISO 14020.....	73
ข. โครงการฉลากสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปกับมาตรฐาน ระหว่างประเทศชุดอนุกรม ISO 14024.....	78
2.3.4 โครงการฉลากเขียวของไทย.....	83
(1) วัตถุประสงค์ของฉลากเขียว.....	84
(2) ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกประเภทผลิตภัณฑ์.....	84

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
(3) การอนุมัติการให้ฉลากเขียว.....	86
(4) โครงการฉลากเขียวกับมาตรฐานระหว่างประเทศ.....	87
ก. โครงการฉลากเขียวกับมาตรฐานระหว่างประเทศ	
ชุดอนุกรม ISO 14020.....	87
ข. โครงการฉลากเขียวกับมาตรฐานระหว่างประเทศ	
ชุดอนุกรม ISO 14024.....	90
บทที่ 3 หลักการทางกฎหมายภายใต้ความตกลงด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าและข้อยกเว้น	
ทางกฎหมายในเรื่องสิ่งแวดลอมในองค์การการค้าโลก.....	95
3.1 ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (TBT).....	97
3.1.1 วัตถุประสงค์และขอบเขตของความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิค	
ต่อการค้า.....	99
(1) ความหมายของกฎระเบียบทางเทคนิค.....	100
(2) ความหมายของมาตรฐาน.....	100
3.1.2 หลักการทางกฎหมายภายใต้ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิค	
ต่อการค้า.....	104
(1) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination).....	105
1) หลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง	
(Most-Favoured Nation : MFN).....	105
2) หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ	
(National Treatment : NT).....	105
(2) หลักความโปร่งใส (Transparency).....	108
(3) หลักความกลมกลืนกัน (Harmonization).....	111
(4) หลักการยอมรับซึ่งกันและกัน (Mutual Recognition).....	114

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
(5) หลักรการหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่ไม่จำเป็นต่อการค้า (Avoidance of Unnecessary Obstacles to Trade)	116
3.2 ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (แกตต์).....	122
3.2.1 หลักรการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination).....	122
3.2.2 ข้อยกเว้นในเรื่องฉลากสิ่งแวดล่อมภายใต้องค์การการค้าโลก.....	124
(1) ข้อยกเว้นทั่วไปตามมาตรา 20 ภายใต้ แกตต์ 1947.....	124
1) ประวัติการร่างมาตรา 20.....	124
2) เงื่อนไขทั่วไปที่ระบุไว้ในบทนำ (Chapeau) ตาม มาตรา 20 ภายใต้แกตต์ 1947.....	126
3) เงื่อนไขเฉพาะที่ระบุในมาตรา 20(b) และ (g).....	126
3.1) ความจำเป็นเพื่อปกป้องชีวิตหรือสุขภาพ ของมนุษย์ สัตว์หรือ พืช ตามมาตรา 20(b).....	127
3.2) การอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ตามมาตรา 20 (g).....	131
บทที่ 4 ฉลากสิ่งแวดล่อมประเภทที่ 1 ภายใต้ความตกลงองค์การการค้าโลก	
ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	140
4.1 ภาพรวมของฉลากสิ่งแวดล่อมประเภทที่ 1 ภายใต้องค์การการค้าโลก.....	140
4.1.1 ฉลากสิ่งแวดล่อมประเภทที่ 1 ภายใต้ข้อคิดเห็นของ คณะกรรมการการค้าและสิ่งแวดล่อม.....	142
4.1.2 ฉลากสิ่งแวดล่อมประเภทที่ 1 ภายใต้ข้อคิดเห็นของ คณะกรรมการความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า.....	148

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.2 บทวิเคราะห์ภาพรวมของโครงการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ภายใต้ ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (TBT).....	151
4.3 ปัญหาของฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ภายใต้กฎเกณฑ์ องค์การการค้าโลก.....	164
4.3.1 ประเด็นของกระบวนการและวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ (PPMs)และกระบวนการและวิธีการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ (Non-product-related PPMs).....	164
4.3.2 ประเด็นของผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกัน (like product).....	170
4.3.3 ประเด็นการนำการประเมินวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Life Cycle Assessment : LCA).....	172
(1) นโยบายสินค้าครบวงจรของสหภาพยุโรป (Green Paper on Integrated Product Policy – Green Paper on IPP).....	173
(2) บทวิเคราะห์ กรณีหากมีการนำการประเมินวัฏจักรชีวิต ผลิตภัณฑ์ (Life Cycle Assessment : LCA) มาใช้ ในการพิจารณาการ ได้รับฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 ภายใต้องค์การการค้าโลก.....	176
4.4 ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาการใช้มาตรการฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 : มาตรการทางการค้าเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมภายใต้องค์การการค้าโลก.....	178
4.4.1 แนวทางของความตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการสุขอนามัยและ สุขอนามัยพืช (SPS) ที่แยกจากความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทาง เทคนิคต่อการค้า (TBT).....	179
4.4.2 รูปแบบของความตกลงฉลากสิ่งแวดล้อมประเภทที่ 1 กับความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (TBT).....	181

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

4.5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการดำเนินการแก้ปัญหาหรือหลีกเลี่ยงปัญหาของ โครงการชลากสิ่งแวดลอมประเภทที่ 1 ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน.....	187
4.5.1 การเพิ่มความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิค รวมถึงเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการยอมรับ ซึ่งกันและกัน.....	187
4.5.2 การประสานงานและร่วมมือกันภายใต้กฎบัตรของ องค์การการค้าโลก	188
4.5.3 การตีพิมพ์แผนการทำงานขององค์กรที่กำหนดมาตรฐาน เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในกฎเกณฑ์การออกชลากในอนาคต.....	188
4.5.4 การให้การยอมรับซึ่งกันและกันและความกลมกลืนกัน ภายนอกกรอบองค์การการค้าโลก.....	189
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	193
รายการอ้างอิง.....	205
ภาคผนวก.....	213
ภาคผนวก ก	214
ภาคผนวก ข	216
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	247